

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 17.03.17

Adam Bodnar

III.7060.165.2017.LN

**Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa**

Uprzejmie informuję, że na tle sprawy podjętej z urzędu pojawił się problem braku regulacji prawnej, dotyczącej wzajemnych rozliczeń pomiędzy przedsiębiorcą a wykonawcą dzieła w przypadku uznania, że wykonywane zatrudnienie odbywało się w okolicznościach wskazujących na stosunek pracy.

Taka sytuacja wystąpiła w przypadku dziennikarki telewizyjnej, która po ośmiu latach wykonywania zatrudnienia w spółce na podstawie umowy o dzieło została prawomocnym orzeczeniem sądowym uznana za pracownika.

Na tej podstawie pracodawca miał obowiązek zgłoszenia dziennikarki do ubezpieczenia społecznego i opłacenia zaległych składek zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 963 ze zm.). Na gruncie art. 16 ust. 1 tej ustawy ubezpieczony (pracownik) wraz z płatnikiem (pracodawca) finansują z własnych środków w równych częściach składkę emerytalną (19,52% podstawy wymiaru). Składkę rentową finansują w częściach równych (ubezpieczeni 1,5% podstawy wymiaru, a płatnicy w wysokości 6,5% podstawy). Składkę chorobową finansują w całości z własnych środków, sami ubezpieczeni (2,4% podstawy wymiaru). Składkę na ubezpieczenie wypadkowe finansują w całości z własnych środków, płatnicy składek (od 0,40% do 8,12% podstawy wymiaru). Trzeba przypomnieć, że na gruncie uregulowań zawartych w tej ustawie nie może budzić jakichkolwiek wątpliwości, że obowiązek zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne jest konsekwencją podlegania tym

ubezpieceniom przez pracownika z mocy prawa, przy czym powstanie stosunku ubezpieczenia społecznego nie zależy od opłacenia składek ani nawet od zgłoszenia tego pracownika do ubezpieczeń społecznych w organie rentowym. Dzieje się tak dlatego, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych wiążą z określonymi elementami stanu faktycznego powstanie określonych skutków prawnych. Stanowisko to jest zgodnie przyjmowane zarówno w piśmiennictwie, jak i w judykaturze (por. m.in. T. Zieliński: Ubezpieczenia społeczne pracowników, Warszawa Kraków 1994, s. 85 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2003 r., II UK 122/03, OSNP 2004 nr 15, poz. 270).

Podleganie przez pracownika ubezpieceniom społecznym rodzi z kolei określone obowiązki po stronie płatnika składek (pracodawcy). Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy systemowej składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe oraz chorobowe za ubezpieczonych, o których mowa w art. 6 ust. 1-3, 5, 6 i 9-13 (a więc między innymi za pracowników), obliczają, rozliczają i przekazują co miesiąc do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w całości płatnicy składek. Tylko bowiem ubezpieczeni niewymienieni w art. 17 ust. 1 sami obliczają i przekazują co miesiąc do ZUS składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe (art. 17 ust. 3). W myśl art. 17 ust. 2 powołanej ustawy płatnicy składek, o których mowa w ust. 1, obliczają (także) części składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe finansowane przez ubezpieczonych (zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 1, ust. 1b i ust. 2) i po potrąceniu ich ze środków ubezpieczonych przekazują do Zakładu. Stosownie do art. 4 pkt 2 lit. a płatnikiem składek w stosunku do pracowników jest zaś pracodawca. Wypada też dodać, iż zgodnie z art. 46 ust. 1, art. 47 ust. 1 pkt 3 ustawy systemowej płatnik składek jest obowiązany według zasad wynikających z przepisów tej ustawy obliczać, potrącać z dochodów ubezpieczonych, rozliczać oraz opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy, przy czym ich opłacenie ma nastąpić do 15 dnia następnego miesiąca.

Podkreślenia wymaga, że wszystkie powołane przepisy określają relacje, które zachodzą wyłącznie pomiędzy płatnikami składek a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Polegają one na tym, iż wszelkie obowiązki dotyczące obliczania, rozliczania oraz opłacania należnych składek, a także potrącania z dochodów ubezpieczonych tych ich części, które są przez nich finansowane, spoczywają jedynie na płatnikach składek. W tym zakresie ubezpieczeni będący pracownikami nie są bowiem adresatami norm, które nakładałyby na nich jakiegokolwiek obowiązki. To sprawia, że zasady określające sposób finansowania składek pozostają bez wpływu na obowiązek ich opłacania, który w przypadku, między innymi, składek za ubezpieczonych będących pracownikami obciąża tylko płatników

składek, a więc pracodawców. Z mocy art. 17 ust. 2 i odpowiednio art. 46 ust. 1 ustawy systemowej mają oni wprowadzić prawo potrącenia z dochodów ubezpieczonych części składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe finansowane przez ubezpieczonych, jednakże mogą to uczynić wyłącznie za te miesiące, w których dochody podlegające oskładkowaniu występują.

Należy więc stwierdzić, że istniejący pomiędzy płatnikiem składek (pracodawcą) a ubezpieczonym (pracownikiem) stosunek pracy powoduje wprowadzić, że ubezpieczony (pracownik) podlega z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym, jednakże stan ten nie rodzi po jego stronie jakichkolwiek obowiązków w stosunku do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, zwłaszcza zaś w zakresie obliczania, rozliczania oraz opłacania należnych składek na te ubezpieczenia. Wszystkie obowiązki w tym przedmiocie obciążają bowiem płatnika składek (pracodawcę) i to niezależnie od źródła finansowania owych składek. Żaden przepis ustawy systemowej nie stanowi natomiast podstawy prawnej do wystąpienia przez płatnika składek z żądaniem zapłaty na jego rzecz przez ubezpieczonych tej części składek, która winna być przez nich finansowana, gdyż poza powołanymi i omówionymi wyżej art. 17 ust. 2 i art. 46 ust. 1 brak w niej innych odpowiednich uregulowań, które mogłyby służyć realizacji takiego celu.

Pracodawca, jako płatnik składek, po przesądzeniu istnienia stosunku pracy w miejsce uprzednio zawartej umowy o dzieło, zapłacił ZUS należne składki na ubezpieczenia społeczne, po czym wystąpił o zwrot ich części, która zgodnie z art. 17 ust. 2 ustawy powinna być potrącona ze środków ubezpieczonych (pracownika). Ta część składek stanowiła przedmiot roszczenia, z którym spółka wystąpiła przeciwko dziennikarce, już byłemu pracownikowi, opierając się na przepisach Kodeksu cywilnego dotyczących bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405 k.c. w związku z art. 300k.p.).

Na mocy prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji dziennikarka musi zapłacić pracodawcy prawie 70 tys. rozłożonych na 72 raty. Z posiadanych przeze mnie informacji wynika, że powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną, która w najbliższym czasie powinna wpłynąć do Sądu Najwyższego.

Niezależnie od powyższego, uważam za konieczne uregulowanie w ustawie systemowej zasad ponoszenia odpowiedzialności za zaległe składki, należnych z tytułu uznania po latach istnienia stosunku pracy. Oparcie zasad tej odpowiedzialności na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu, ze względu na powiązane z tym skutki finansowe, może zablokować działania zmierzające do egzekwowania zatrudnienia pracowniczego. Problem ten, w mojej ocenie, ma zasadnicze znaczenie dla sankcjonowania

zatrudnienia mającego wyraźne cechy konstrukcyjne stosunku pracy i ograniczania praktyki wymuszania zatrudnienia niepracowniczego, zwłaszcza w odniesieniu do osób mających słabszą pozycję na rynku pracy. Dotyczy to także samozatrudnienia.

W moim głębokim przekonaniu, podjęcie takiej inicjatywy stanowiłoby niezbędne uzupełnienie zrealizowanych ostatnio działań ustawodawczych, mających na celu uzyskanie pozytywnej zmiany na rynku pracy, polegających na przeciwdziałaniu nadużywaniu umów cywilnoprawnych oraz wprowadzeniu ochrony osób otrzymujących wynagrodzenie na najniższym poziomie.

Działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. 2014 r. poz. 1648 ze zm.), uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska w kwestii postulowanej zmiany przepisów ustawy systemowej.